

KORUMA ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN AİLE VE DEVLET ALGISI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Prof. Dr. Nadir Suğur
Anadolu Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Emma Saygı Doğru
Anadolu Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi

Özet

1980 sonrasında uygulamaya konulan liberal politikalar, sosyal refah devleti olgusunu önemli ölçüde sınırlamıştır. Serbest piyasa odaklı politikaların uygulamaya konulması ile birlikte devletin başta eğitim ve sağlık olmak üzere sosyal harcamalarında önemli kısıtlamalara gidilmiştir. Devletin üzerinde mali açıdan yük olarak görülen sosyal harcamaların azaltılması ile birlikte bireyler, kendilerini sosyal ve ekonomik açıdan daha güvencesiz bir konumda bulmuşlardır. Liberal politikalar özellikle alt gelir grubundaki bireylerin aile yapılarını parçalamış ve buna bağlı olarak bakıma muhtaç durumdaki insanların sayılarının artmasına neden olmuştur. Sosyal ve ekonomik açıdan kendilerini güvencesiz konumda bulan bireyler devletin sosyal korumasına ve bakımına çok daha muhtaç hale gelmişlerdir. Özellikle parçalanmış ailelerin çocukları geleneksel sosyal dayanışma ağlarının da zayıflaması ile birlikte tam bir dışlanmışlık ve terk edilmişlik riski ile karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışmada, çoğunluğu yoksulluk sebebiyle parçalanmış ailelerden gelen ve yetiştirme yurtlarında kalan yoksul, aile içi şiddete maruz kalmış, yardıma muhtaç, kimsesiz kız ve erkek çocukların, aileye, devlete ve sosyal alana ilişkin algıları, kendilerini toplumun neresinde konumlandıklarını, kurumda bulunmasından kimi sorumlu tuttukları, bu kurumdan ve devletten beklentileri sosyolojik bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet, sosyal politika, kimsesiz çocuklar, sosyal dışlanma, aile.

A Study on the Orphans' Perception of Family and the State

Abstract

After the 1980's, implementations of liberal policies have dramatically restricted the public social expenditure in market economies. Thus, together with the application of policies focusing free market the states have refrained from spendings of the social welfare such as health and education in order to alleviate the public sector deficit. As a result of this, individuals have increasingly found themselves insecure in economic and social life. This has then, paved the way for dismantling of families which has resulted in a dramatic increase in the number of individuals in need of social protection by the State. Particularly those of children, who have a lack of social network, have come across a greater risk of social and economic exclusion.

This study explores the poor, defenseless and dependent orphans who are currently protected by the State in childcare institutions. It also discusses dependant orphans' perceptions of family, the State, society and their expectations from these institutions. It also looks into how these children position themselves in society and to whom they think, are responsible for the situation they have gone through.

Keywords: Social services, social policy, orphan, social exclusion, family.

Koruma Altındaki Çocukların Aile ve Devlet Algısı Üzerine Bir Araştırma

Giriş

Türkiye’de ve dünyada 1980’li yıllarla birlikte liberal politikalar uygulamaya konulmuş ve sosyal devlet anlayışından hızla uzaklaşmıştır. Liberal politikalar devleti sosyal açıdan küçülttüğü için sosyal alanda var olan sosyal ve ekonomik eşitsizlikler daha da derinleşmiştir. Liberalleşmeyle birlikte toplumun önemli bir bölümü ekonomik kaynaklardan ve sosyal güvenceden yoksun bırakılmıştır (Erdoğan, 2004; Gökbayrak, 2001). Buna bağlı olarak insanlar, eğitim ve sağlık harcamalarının yanı sıra temel gereksinimlerini karşılayamaz duruma gelmiş, işsizliğe ve yoksulluğa bağlı olarak aileler parçalanmış ve boşanma oranları artmıştır. Bilindiği üzere, sosyal güvenlik, sağlık, eğitim, yaşlı ve çocuk bakımı, öğrenim vs. gibi ekonomik ve sosyal haklar, ilk önce 1919’da ILO ile, 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve sonrasında da 1961 tarihli Avrupa Toplum Temel Yasasında güvence altına alınmıştır (Akıllıoğlu, 2004). Bu yasada herkes için çalışma hakkı, adil çalışma koşulları hakkı, iş güvenliği, işçi sağlığı, adil kazanç hakkı, sendika hakkı, toplu pazarlık ve grev hakkı, çocukların, gençlerin, kadın işçilerin korunma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı, ailenin korunma hakkı, göçen işçilerin korunma hakkı mevcuttur (Erdoğan, 2008: 123). Antlaşmaya imza atan devletler ise bu sorumlulukları yerine getirme sözü vermişlerdir.

Toplumun tüm kesimlerini korumaya çalışan devlet yapısı özellikle Batı’da 1950’li ve 60’lı yıllara damgasını vurmuş, “aile” kurumu ön plana çıkmış, ailenin devamı devlet tarafından desteklenmiş, aile üyelerinin işsizlik, hastalık ve yaşlılık gibi risk durumlarında desteklenmesine büyük önem

verilmiştir. Ancak; 1970’li yıllarda kapitalist ekonomilerde yaşanan krizler sonucunda (Aglietta, 1979: 374; Lipietz, 1987: 131; şenses, 2003: 180; Boratav, 1982: 12; Yeldan, 2002: 38) devletler, liberal politikalar yoluyla kamu harcamalarında kısıtlamalara gitmiş ve aile kurumu bütünlüğünü korumakta zorlanmaya başlamıştır.

Bu durumun sebebi ise liberal politikaların kamu harcamaları için ayrılacak bütçeyi, piyasalar üzerinde yük olarak kabul etmesi, önceliğın “yurttaş” yerine “piyasa”ya verilmesi gerektiği anlayışıdır.

Tüm bu tartışmalar, küreselleşmenin etkisiyle şekillenen 1980’li yıllarla (Yeldan, 2004: 100; Koray, 2006; Dansuk, 1997: 90; Işık/Pınarcıoğlu, 2003: 161) beraber liberal politikaların daha da artarak uygulanmasıyla genişlemiştir. Konu üzerine yapılan biręok çalışmanın da (Yeldan, 2002: 27; Sönmez, 2002: 121; Koyuncu/şenses, 2003; Adaman/Keyder, 2006: 6) ortaya koyduğu gibi hem dünyada hem Türkiye’de izlenen liberal politikalar, toplumun önemli bir kısmının işsiz kalmasına veya güvencesiz işlerde istihdam edilmesine, kötü koşullarda yaşayıp, eğitim ve sağlık hizmetlerine yeterince erişememesine neden olmaktadır. Üyelerinin ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik gereksinimlerini ücretsiz karşılayan, çocukları sosyal yaşama hazırlayan, kültürel norm ve değerleri ona aktaran, neslin sağlıklı bir şekilde devamını sağlayan aile kurumu ise bu baskılar altında ezilmiş, boşanma oranları artış göstermiş ve yoksulluk sebebiyle devlet bakımına terk edilen çocukların sayısı artmıştır (Erkan, 1995: 81).

Türkiye’de liberal çevrelerde devletin küçülmesi (Sönmez, 2009), kamusal harcamaların azaltılması ve sosyal refah devleti anlayışının terk edilmesi sıkça vurgulanmaktadır. Kır-kent, bölgesel ve kadın erkek eşitsizliğinin üst düzeyde yaşandığı bir ülkede devletin sosyal harcamalardan kaçınması nüfusun önemli bir bölümünün sosyal ve ekonomik açıdan çok daha güvencesiz bir şekilde yaşamını idame ettirmesi anlamına gelmektedir (şenses/Önder, 2005: 9). Bu da başta gelir dağılımı eşitsizliği olmak üzere, yoksulluk ve işsizlik gibi temel sorunların daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse liberal politikaların sosyal maliyeti özellikle alt gelir gruplarında çok daha büyük olmaktadır. Ancak liberal politikalarda sosyal devletin eksikliğini gidermede ve ekonomik sorunların azaltılmasında aile kurumu ön plana çıkartılmaktadır. Bu çerçevede ailenin önemi, kutsallığı ve daimiliği üzerine çeşitli ifadeler geliştirilmektedir. şüphesiz; sosyolojik açıdan ailenin bireylerin sosyal gereksinimlerinin karşılanmasında, sosyal norm ve değerlerin öğrenilmesinde, sosyalleşmede ve dayanışma bağlarının inşa edilmesinde çok önemli bir rolü bulunmaktadır. Ancak devletin kendi sorumluluk alanlarından çekilerek, aile kurumunu daha fazla sorumlulukla baş başa bırakması, devlet ve aile kurumlarının

sorgulanmasına, sorumluluk alanlarının tartışılmasına neden olmuştur (Buğra/Keyder, 2003: 51). Alt- gelir gruplarında sosyal ve ekonomik sorunlarla baş edemeyen ya da bu sorunlar nedeniyle parçalanma noktasına gelen çok sayıda aile bulunmaktadır. Aile kurumunun parçalanmasının en büyük etkisi çocuklar üzerinde olmaktadır. Birçok aile ekonomik güçlükler nedeniyle çocuklarının en temel gereksinimlerini karşılayamaz duruma gelmekte ve parçalanmış birçok ailenin çocukları ise korumaya ve bakıma muhtaç hale gelmektedir. Örneğin TÜİK'nin resmi verilerine göre SHÇEK'ye (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) bırakılan çocukların sayısı 1990 yılında 2.695 iken 2000 yılında büyük bir artış göstererek 7.416'ya yükselmiştir (TÜİK, 2008: 137).

1. Yöntem

“Türkiye’de Sosyal Politika Uygulamaları ve Kimsesiz Çocuklar” başlıklı tez çalışmasının sadece bir kısmını kapsayan bu çalışma ekonomik güçlükler, aile içi şiddet, ailelerin parçalanması ve cinsel istismar nedeniyle devlete ait yetiştirme yurtlarında kalan korumaya ve yardıma muhtaç olan çocukların aile ve devlet algılarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada aile kurumu dışında sosyalleşen, ekonomik ve sosyal yönden güçlü yaşam bağları olmayan, sosyal devlet uygulamaları sayesinde yaşama tutunmaya çalışan bu çocukların aile, devlet, toplum ve dışlanmışlık alguları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır. Ayrıca bu çalışmada kız ve erkek çocukların sosyal hizmet kurumlarından beklentileri, kendilerini bu ilişki ağının neresinde konumlandıkları ve kendilerinin yurtda bulunmalarından kimi sorumlu tuttıkları karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

Araştırmaya konu olan saha çalışması, 2008 yılında Eskişehir kız ve erkek yetiştirme yurtlarında gerçekleştirilmiştir. Eskişehir kız ve erkek yetiştirme yurtlarının seçilmesinin temel sebebi, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden gelen kimsesiz çocukların bu yurtlarda barınması, Türkiye’de bulunan diğer yetiştirme yurtlarıyla karşılaştırıldığında ortalama büyüklükte yurtlar olmaları ve diğer yurtları da temsil edebilecek örneklem sayısını sunmalarındır.

Çalışmada anket tekniği kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmada derinlemesine görüşmeler yapılarak kimsesiz çocukların kişisel geçmişlerine ilişkin yaşam hikâyelerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini Türkiye’de bulunan 113 adet (48 kız, 65 erkek) yetiştirme yurdunda kalan 3.751 kız, 6.692 erkek çocuk oluşturmaktadır. Örneklem grubumuz ise Eskişehir kız ve erkek yetiştirme yurtlarında kalan 13-18 yaş grubu 55’i erkek, 35’i kız olan toplam 90 çocuktan oluşmaktadır.

Cinsiyetler arası farklılıkları tespit edebilmek amacıyla, örneklem grubumuz hem kız hem erkek çocukları kapsamına almıştır.

Çalışma, Eskişehir kız ve erkek yetiştirme yurtlarında kalan 55’i erkek, 35’i kız olan 90 çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Kız ve erkek çocukların sayısındaki farklılık yurtların kapasitesinin kızlarda 38 erkeklerde ise 60 olmasından kaynaklanmaktadır.

2. Bulgular

Örneklem grubuna ilk olarak ailelerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bu sorular ebeveynlerinin sağ olup olmadığı, medeni hali, mesleği, aylık geliri ve içinde yaşadığı koşullarla ilgilidir. Bu sorulara verilen cevaplara baktığımızda, bu konuda yapılan önceki çalışmaları (Cilga, 1994:304; Erkan, 1995:45) destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Örneklem grubundaki çocukların ailelerinin %61’i gecekondularda yaşamaktadırlar. Bunun yanı sıra sahip oldukları mesleklere bakıldığında babalarının %78 oranla inşaat işçiliği, ayakkabı boyacılığı, çiftçilik gibi işlerin yanı sıra dolandırıcılık, hırsızlık gibi yasal olmayan uğraşlarla, annelerinin ise %33 oranla bulaşıkçılık, temizlikçilik, tezgahırlık gibi enformel alanlarda istihdam edildiği görölmektedir. Örneklem grubundaki çocukların genellikle büyük ailelerden geldiği görölmektedir. Çocukların geldikleri ailelerin %53’ünün çocuk sayısı 3 ve daha üzeridir. Ayrıca, örneklem grubunun %78’inin kardeşleri de kendisi gibi yurttan kalmaktadır. Görüşme yapılan çocukların yurttan kalış süreleri %68 oranla 5-15 yıl arasındadır. Bu çocukların %39’u ailelerinden, %33’ü akrabalarından, %49’u kardeşlerinden, %71’ise yurttaki arkadaşlarından küçük miktarlarda da olsa maddi destek almaktadır. Bu maddi desteğin oranı ise 1-50 YTL arasında değişmekte, bu yardımların zaman aralığı ise düzenli olmayıp 1 ay ile 1 yıl arasında farklılık göstermektedir. Yetiştirme yurdunda kalan 90 çocuktan sadece 5 tanesi okula gitmediği için yurt müdürünün araya girmesiyle bulduğu asgari ücretli işlerde çalışmakta, kendi harçlığını kendisi kazanmaktadır. Ekonomik ve sosyal ilişki ağları kuvvetli olmayan, aile desteğinden yoksun örneklem grubuna herhangi bir yardıma gereksinimleri olduğunda yardım alabileceğiniz bir kimse ya da bir kurum var mıdır, sorusu yöneltilmiştir. Örneklem grubunun %66’ sı gideceği bir kimsenin olduğunu ve %73 oranla bu kişinin kendisiyle kan bağı olan bir kimse olduğunu ifade etmiştir. Örneklem grubuna herhangi bir yardıma ihtiyaçı olduğunda gidebileceği bir kurum olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya çocukların %60’ı olumlu cevap vermiş ve bu kurumun, %69 oranında yurt ya da Sosyal Hizmetler Müdürlüğü olduğunu eklemiştir.

Aileyi en önemli destek ögesi olarak gösteren çocuklara yetiştirme yurduna geliş nedenleri, kendilerinin yurda bırakılmalarından sorumlu olan aile üyeleri veya yakınlarıyla ilgili sorular yöneltilmiştir. Sorumlu kimsenin kim olduğuna dair ayrı ayrı seçenekler yöneltilmiş anne, baba ve anne/baba için ayrı sorular yöneltilmiştir. Dolayısıyla her bir cevabın kendi içerisinde ortalama yüzdesi alınmıştır.

Tablo 1: Bu kurumda bulunmaktan annem/babam/ annem ve babam sorumludur. (%)

n=85	%	Anne		Baba		Anne ve Baba	
		Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız	Erkek
		43	58	54	52	63	71
		57	40	44	45	37	29
		0	2	2	3	0	0
		100	100	100	100	100	100

Kız çocukları kurumda bulunmasından %43 oranla annesini sorumlu tutmaktadır. Erkek çocuklar da ise bu oran %58'dir. Annelerinin şiddet, yoksulluk ve benzeri nedenlerden evden kaçmış olması veya neden belirtmeden çocuklarını yurda bırakmış olması bu çocukların belleklerinde derin izler bırakmıştır.

Kız çocukları %54, erkek çocukları ise %52 oranla yurtda kalmalarından sorumlu kimse olarak babalarını göstermişlerdir. Çünkü babalarını evdeki şiddetin ve yoksulluğun sorumlusu olarak görmektedirler.

Yurtda bulunmalarından hem anne ve hem babasını eşit derecede sorumlu tutan çocuklar ebeveynlerine yönelik olarak yoksulluk, işsizlik ve aile içi şiddeti örnek olarak göstermişlerdir. Çocuklar anne ve babalarının sosyal ve ekonomik yönden tutunamamaları nedeniyle ailelerinin parçalandığının farkında olmalarına karşın yurda bırakılmış olmalarını yine de bir haksızlık olarak görmektedirler. Bu haksızlığın sorumluları ise, hem anneleri hem de babalarıdır.

Anne ve babalarının yanı sıra yetiştirme yurtlarında bulunmalarından devleti, toplumu ya da kendilerini sorumlu tutup tutmadıklarını belirlemek amacıyla çocuklara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Örneklem grubunun toplamda sadece %5'i yetiştirme yurdunda bulunmasından *devleti* tamamen veya kısmen sorumlu tutmaktadır. Geriye kalan kesim ise devleti yurtda bulunmasının sebebi olarak görmediğini ifade etmiştir. Kurumda bulunmasının nedeni olarak toplumu gösteren kız çocuklarının oranı %26, erkek çocuklarının oranı ise

%24'dür. Yapılan görüşmelerde komşuların, akrabaların veya tanıdık kimselerin bu çocukların yurda bırakılması için ailelere telkinde bulunmalarının bu sonuçların ortaya çıkmasında etkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, çocuklar toplum derken, kendilerinin yurda bırakılmaları sürecinde önayak olan kimseleri kastetmektedirler.

a) Aile algısı

Aile, bireylerin özellikle bağımlı durumda oldukları dönemlerde fiziksel, duygusal, ekonomik, sosyal gereksinimleri karşılayan, sosyal norm ve değerleri çocuğa aktaran ve çocuğu yaşama hazırlayan bir kurumdur (Kağıtçıbaşı, 1996: 74). Böylesi önemli bir kurumdan yoksunluk, çocukların psikolojik ve sosyal gelişim dönemi de göz önünde tutulduğunda onların dezavantajlı bir konumda yaşama atılmaları anlamına gelmektedir. Özgüven eksikliği, dışlanmışlık hissi ve şiddete eğilimli olma gibi bazı kişilik bozuklukları bu problemlerden birkaçıdır (Yörükoğlu, 2007: 105). Yetiştirme yurtlarına bırakılmış kimsesiz çocuklar da aile kurumunun dışında sosyalleşmek ve yaşama hazırlanmak durumunda kalmışlardır. Bu nedenle çocuklara aile nedir, sizin için ne anlam ifade eder sorusu yöneltilmiştir. Kendilerinden bir aile tanımı yapmaları beklenen çocukların verdikleri cevaplar ise üç kategoride toplanmıştır.

Tablo 2: Aile nedir? (%)

N=85	Kız	Erkek	Toplam
Birkaç kişiden oluşan topluluktur diye tanımlayanlar.	55	70	63
Çocuklarına maddi-manevi destek olandır.	36	28	32
Aile, yurttur.	9	2	5
Toplam	100	100	100

Çocukların %63'ü ailenin işlevine herhangi bir vurgu yapmadan, aileyi birkaç kişiden oluşan topluluk olarak tanımlamıştır. Çocukların %32'si ise aileyi, çocuklarına maddi-manevi destek olan kurum olarak gördüklerini ifade etmiştir. Örneğin, kendileriyle görüşme yapılan kız çocuklardan biri aileyi "aile, sevgi, saygı, kaynaşma, birbirine destek olma, kavga etmeme, güzelce geçinme demektir" diye tanımlamıştır. Bir diğeri ise "aile, büyükler, küçüklerin dediğini yapar ya, çok mutlu bir yer. Her istediğini yerine getiriyor, sevgi saygı gösteriyor, senin okuman için her şeyi yapıyor" ifadelerini kullanmıştır. Bir

başka kız çocuğu da “aile, bize bakan, sevgisini gösteren, hep yanımızda olan, bırakmayan kişiye denir” ifadesiyle aileyi tanımlamıştır.

Yurt, çocuklar için aile kurumunun işlevini yerine getirmektedir. Yurtta kalan çocuklar paternalist bir tutumla yurt müdürüne “baba”, yurt müdiresine ise “anne” şeklinde yaklaşmaktadır. Beslenme, giyinme, barınma gereksinimleri yurt tarafından karşılanmaktadır ve çocuklar yurt için “bizim her şeyimizdir”, “bizim yurttan başka kimsemiz yok” ifadelerini kullanmaktadır. Buna karşın, örneklem grubunun yalnızca yüzde beşi için yurt *aile* anlamına gelmektedir. Çocukların imgelemlerinde yurdun ailenin yerini tutması söz konusu değildir. Çünkü; yurttan farklı olarak aile, sevgi, saygı, huzur ve dayanışmanın olduğu bununla beraber temel gereksinimlerinin karşılandığı sıcak bir ortamdır.

Örneklem grubuna aile ile ilgili kendilerine verilen bazı ifadelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Bu ifadelerden “aile toplumun temelidir” ifadesine örneklem grubunun toplamda %89’u katıldığını belirtmiştir. Ayrıca yurttan kalan çocukların %91’i aile dayanışma demektir ifadesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Çocukların bu ifadelerle yüksek oranlarda onay vermesi, aslında aileye olan özlemlerini açıkça ortaya koymaktadır. Bununla beraber çocuklardan aile tanımını yapmaları istendiğinde kendi aile deneyimlerinden yola çıkmak yerine zihinlerinde yarattıkları, olmasını istedikleri ideal “aile” tanımını yapmaktadırlar. Aile, bu çocuklar için sahip olmadıkları ama sahip olmak istedikleri sıcak bir ortamdır. Kendi ifadeleriyle “aile, insanın sorunlarıyla ilgilenen, destek olan, iyiliğini düşünen insanlardır”, “kendi evladının sorunlarını dinleyen, onu anlamaya çalışan, kendini onun yerine koyan insanlardır” ya da “insanın kendini güçlü hissettiği, güven bulduğu yerdir” Bu çocuklar için aile, yaşamın her türlü acımasızlığından onları korumaya çalışan bir sığınak gibidir. Her ne kadar bu çocukların bir bölümü aile içi şiddet ve dışlanma türü sorunları yaşamış olsalar da bu onların zihinlerindeki aile algısını olumsuz yönde fazla etkilememiştir. Çünkü aile dışındaki sosyal dünyanın acımasızlığı kimsesiz çocuklar için çok daha tehlikeli görünmektedir. Dolayısıyla dış dünyanın acımasızlığı karşısında onları yurttan koruması altına alan devleti olumlu algılamaktadırlar. Buna karşın kimsesiz çocuklar için devlet ya da yurt, aile demek değildir ve hiç bir şey aile kurumunun yerini dolduramamaktadır.

Çocuklara “aile bireyin sığınabileceği en güvenli limandır” ifadesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Bu ifadeye örneklem grubunun %62’si katıldıklarını belirtmişlerdir. Örneğin; erkek çocuklardan biri aileyi “aile bana kalırsa insanın kendini güçlü hissettiği, güven bulduğu yerdir” diye tanımlamıştır. Ancak geriye kalan %38’lik kesim için ise aile, güvenli bir yer anlamına gelmemektedir. Çünkü yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların üçte

biri, aile içi şiddet, yüksek derecede ihmal, temel gereksinimlerinin karşılanamaması, cinsel istismar gibi nedenlerle kurum koruması altına alınmışlardır.

Aile içi şiddetin yoğun olarak yaşandığı ailelerden geldikleri bilinen bu çocuklara yukarıdaki ifadelerin yanı sıra, “aile şiddetin yaygın olduğu bir kurumdur” ve “dayak cennetten çıkmadır” gibi ifadelere katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Örnekleme grubundaki kız çocukların %70’i, erkek çocuklarının ise % 49’u aile kurumunu şiddetle ilişkilendirmiştir.

Buna göre, kız çocukları erkek çocuklardan daha fazla ailede şiddet olduğu ifadesine katılmaktadır. Örneğin yurtda kalan kız çocuklarından biri evde yaşanan şiddeti şu şekilde ifade etmiştir:

“Babamı görsen çok cüsseli bir adam, onun elinden kurtulmak ne mümkün, zaten sağ kolu mu, sol kolumu ne kırık, dayaktan sonra eli şişerdi, eli şişken bile dövüyordu, dövdükten sonra da ha bire küfür ederdi”.

Diğer bir kız çocuğu, maruz kaldığı aile içi şiddeti,

“Biz evde üç kişi okuyoruz. Ben ilkokulu bitirdim, babam beni ortaokula zar zor gönderdi, sonradan göndermedi. Kaymakamlıktan falan geldiler, ğretmenlerim geldiler. İşte bu kız okuyacak, başarabilir, falan filan. Babam “benim kızım okumayacak, biz de kız çocukları okumaz” dedi...beni de bir güzel dövdü.... gözümde, yüzümde yaralar çıktı, derim döküldü zntden. Zaten onunla evde yalnız kalmaktan korkardım” diyerek ifade etmiştir.

Bu ifadenin yanı sıra örnekleme grubundaki çocukların şiddeti onaylayıp onaylamadıklarını ortaya koymak üzere kendilerine “dayak cennetten çıkmadır” ifadesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur.

Tablo 3: Dayak cennetten çıkmadır. (%)

n=90	Kız	Erkek	Toplam
Katılıyorum	6	13	10
Kısmen katılıyorum	6	11	9
Katılmıyorum	88	73	79
Fikrim yok	0.0	3	2
Toplam	100	100	100

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere çocuklar %79 oranla fiziksel şiddeti onaylamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu ifadeler, bizlere çocukların aile içinde yaşanan şiddetten mağdur olduklarını ve kendilerini koruyabilecek güce sahip olmadıklarını göstermektedir.

Örneğin bir erkek çocuğu vücudundaki yanık izlerini göstererek, aile içi şiddete yönelik şu ifadeleri kullanmıştır:

“Üvey babamın Allah belasını versin, ben okuldan geç geldim diye kızdı, küçük tüpü yaktı, beni de üstüne tuttu, kollarımı, bacaklarımı, avuçlarımı, ayaklarımı yaktı ama ben okuldan geç gelmemiştim... ben yurdu seviyorum, burası benim evimden bin kat daha iyidir”.

Örneklem grubunda yer alan kimsesiz çocukların çeşitli nedenlerle sağlıklı bir aile yaşamının içinde yer alamamış olması aynı zamanda aile yaşamını kendilerine uzak görmelerine neden olabilmektedir. Bu nedenle aile ile ilgili soruları takiben çocuklara kendilerini en yakın hissettikleri kurumun hangisi olduğuna dair çoktan seçmeli bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 4: En yakın hissedilen kurum ve cinsiyet ilişkisi (%)

n=90	Kız	Erkek	Toplam
Devlet	17	20	19
Aile	11	20	17
Okul	9	0	3
Yurt	51	56	54
Diğer	11	3	7
Toplam	100	100	100

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere yurt, bu çocuklar için “aile”nin işlevini yerine getiren yani beslenme, giyinme, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılayan, beraber yurttaki kaldığı arkadaşlarıyla bir aile gibi kader birlikteliği yaptığı, herhangi bir sorunla karşılaştığında ona yardım edebilecek kimselerin bulunduğu, eğitim yaşamını devam ettirmesine imkan veren ve yaşamasını sağlayan önemli bir yerdir. Yurt ve devleti tek bir kategoride özdeşleştiren kimsesiz çocukların %70’ine göre kendilerine en yakın hissettikleri kurum, ne onları burada yaşamaya mahkûm etmiş olan aileleri, ne de kendilerini zaman zaman dışlanmış olarak hissettikleri okuldur. Bu çocukların kendilerine en yakın hissettikleri kurum, yetiştirme yurtlardır.

b) Devlet algısı

Örnekleme grubunun devlete ilişkin algısının olumlu mu olumsuz mu olduğunu, devletten beklentilerinin neler olduğunu ortaya koyabilmek için kendilerine öncelikle sizin için devlet nedir, ne ifade eder şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevapları grupladığımızda karşımıza devletin bağımlı insanlar için ne kadar büyük bir önem ifade ettiği ortaya çıkmaktadır.

Örnekleme grubunda yer alan kız ve erkek çocukları için, *devlet* toplamda %53 gibi bir oranla yiyecek, giyecek ve barınma gibi temel gereksinimleri karşılayan, onların yaşamda kalmalarını sağlayan bir güç olarak tanımlanmıştır.

Görüşme yapılan erkek çocuklardan birisi devlete bakış açısını “yurt bizim her şeyimizdir. Yemek veriyor, üst baş veriyor, harçlık veriyor, arkadaşlarımın (okulda) cebinde para yok, biz de var, çıkınca iş veriyor” şeklinde ifade etmiştir.

Bunun yanı sıra, devlet kız ve erkek çocukların dörtte biri için yöneten, koruyan ve kollayan bir gücü temsil etmektedir. Erkek çocuklarının %13’ü ve kız çocuklarının yüzde altısı kendilerini bu gücün bir parçası olarak görmekte, devleti toplumun oluşturduğunu ve toplumun bir parçası olan kendilerinin de bu gücü paylaştığını ifade etmektedirler.

Devleti tanımlamalarının yanı sıra çocuklara devlete ilgili iki farklı çoktan seçmeli soru yöneltilmiştir. Bu sorulardan birincisi çocukların gözünde devletin güçlü olup olmadığını öğrenmeyi amaçlamaktadır. Seçenekler ise “devletin muhtaç durumda olan tüm yurttaşlarına yardım edebilir” ifadesi ile birlikte “yurttaşlarının bir kısmına yardım edebilir”, “hiç kimseye yardım edemez” ve “fikrim yok” şeklinde yöneltilmiştir. Örnekleme grubunun yarısından fazlası devleti muhtaç durumda olan herkese yardım edebilecek kadar güçlü görmektedir. Geriye kalan kısım ise devleti muhtaç durumda olan kimselerin en azından bir kısmına yardım edebilecek güçte görmektedir. Bu durumda örnekleme grubunun yarısı devleti güçlü, müktedir kabul ederken, diğer yarısı devleti, kısmen güçlü olarak tanımlamıştır.

Devlete ilgili çocuklara yöneltilen ikinci soru ise çocukların gözünde devletin adaletli olup olmadığını öğrenmeyi amaçlamaktadır. Seçenekler ise “devlet, herkese adaletli davranır” ifadesini takiben “devlet, güçlü olan kimselere adaletli davranır”,

“güçsüz olan kimselere karşı adaletli davranır”, “hiç kimseye karşı adaletli davranmaz” ya da “fikrim yok” şeklinde düzenlenmiştir.

Devletin gücüyle orantılı adalet dağıttığını ifade eden örnekleme grubunun adaletin eşit dağıtımıyla ilgili fikirleri birbirinden farklıdır. Örnekleme grubunun

yarısından fazlası devletin herkese adaletli davrandığını, %25 oranında ise güçsüz olanlara karşı adaletli davrandığını ifade etmiştir.

Devletle ilgili kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplara baktığımızda örneklem grubunun kendisini savunmasız ve yardıma muhtaç gördüğünü, devleti ise kendisini bu durumdan kurtaracak adaleti sağlayan bir güç olarak kabul ettiğini ifade edebiliriz.

Devletin gücüne ve adaletine inancı yüksek olan ve çoğunlukla yoksul ailelerden gelen örneklem grubu yoksulluğu birebir deneyimlemiş kimselerden oluşmaktadır. Bu nedenle yoksul kimseler için devletten beklentilerinin ne olduğu önemlidir. Kendilerinden devletin yoksul insanlar için yapması gereken en önemli üç şeyi sıralamaları istenmiştir.

Tablo 5: Devletten yoksul insanlar için beklentiler (%)

Devletin yoksul insanlar için yapması gereken öncelikli şey nedir?		
Kız	Barınma ve ısınma gereksinimlerini karşılamalı	55
Erkek	Ekonomik yaşama katılmalarına destek vermeli	74
Devletin yoksul insanlar için yapması gereken ikinci önemli şey nedir?		
Kız	Çocuklarının ve eşlerinin iyi koşullarda yaşamalarını sağlaması	53
Erkek	Yiyecek ve giyecek gereksinimlerinin karşılanması	72
Devletin yoksul insanlar için yapması gereken üçüncü önemli şey nedir?		
Kız	Ekonomik yaşama katılmalarına destek vermeli	43
Erkek	Barınma ve ısınma gereksinimlerini karşılamalı	90

Not: Örneklem grubuna devlet tarafından yoksullara yapılması gereken en önemli üç hizmet nedir sorusu yöneltilmiş ve en çok ifade edilen hizmetlerin tekrar edilme oranları her bir soru için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Yurtta kalan çocukların geldikleri ailelerin sosyal ve ekonomik ve kültürel yaşam standardı düşüktür. Örneklem grubunun devletten beklentileri yaşamda kalabilmek için gerekli olan temel gereksinimlerini karşılayabilmek üzerine kuruludur. Ancak; bu beklentiler cinsiyet temelli farklılık göstermektedir. Kız çocuklarının devletten yoksulluk ile ilgili beklentileri her ne kadar tartışmalı bir kavram olsa da “özel alan” olarak tanımlanan ev içi

yaşama ilişkindir. Bu nedenle kız çocukları öncelikli sırayı ev içi gereksinimlere yani barınma ve ısınma gereksinimlerine vermiştir. İkinci sırayı ise kadınların ve çocukların maruz kaldıkları aile içi şiddetin engellenmesine, çocukların eğitim almasına, bu insanların sosyalleşmesini sağlamak üzere sosyal alanlar oluşturulmasına vermişlerdir. Son olarak ise yoksulların ekonomik yaşama katılmalarına destek verilmesinin gerekliliğini ortaya koymuşlardır. Erkekler ise kendilerini daha fazla ait hissettikleri “kamusal alana” ilişkin beklentilerini öncelikli olarak sıralamışlardır. Erkek örneklem grubu, ataerkil değerler çerçevesinde kendilerine verilen “aile reisi” rolünü hakkıyla yerine getirebilmek için ekonomik yaşama katılımı birinci sıraya yerleştirmiştir. İkinci ve üçüncü sırayı da yiyecek, giyecek, barınma ve ısınma gibi temel gereksinimlerin karşılanmasına vermiştir.

Devletten yoksul insanlar için beklentilerinin yanı sıra yurttan kalan çocuklar için beklentilerinin ne olduğu sorulduğunda çocukların beklentilerinin cinsiyet temelli farklılık gösterdiği görülmektedir. Kız çocuklarının kaldığı yurt ile erkek çocuklarının kaldıkları yurt koşulları birbirinden farklıdır. Sosyal norm ve değerlerin yanı sıra sosyal rollerini bireylere aktaran ailelerinin yerini, yurdun ve yurt çalışanlarının aldığı bir kurumda kalan çocuklar için erkek egemen toplum değerlerinin içselleştirilmesi süreci aynen işlemektedir. Kız çocukları için yurt müdiresi, herhangi bir sıkıntılarını ya da gereksinimleri olduğunda gidip anlatabilecekleri, ifade edebilecekleri “anne” rolünü üstlenmiştir. Yurttan alışan erkek sosyal hizmet uzmanı ise paternalist (Sennett, 1992: 61) anlamda hem koruyan ve hem de disipline eden (Foucault, 2006: 226) bir konumda “baba” rolünü üstlenmiş durumdadır. Ayrıca kız yurdundaki kurallar, erkek yurdundaki kurallardan daha katı ve disiplinli bir biçimde uygulanmaktadır. Bu kurallardan bazıları, cep telefonu kullanma yasağı, sınırlı internet kullanımı, hafta içi televizyon izleme yasağı, yurda giriş-çıkış saatlerinin erken ve sınırlı olması, giyim kuşama müdahale ve benzeri kurallardır. Bu nedenlerle, kızların en fazla değiştirilmesini istedikleri Şey yurt kurallarıdır. Erkekler ise yurdun dışına kolayca çıkabildikleri ve dışarıda da sosyalleşebildikleri için önceliği, eğitim, harçlık, yiyecek ve içecek hizmetlerinin iyileştirilmesine vermişlerdir. Erkek ve kız çocukları yurt sınırları içerisinde sosyal faaliyet alanlarının oluşturulması gerekliliği üzerinde de hemfikirdirler. Bunun yanı sıra, internet bağlantısının toplumla ilişki kurabilmeleri açısından önemli olduğu gerçeği yurttan kalan çocuklar için de geçerlidir. Dolayısıyla bu taleplerinin de yerine getirilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadırlar.

Yetiştirme yurtlarında kalan çocukların fiziksel ve ekonomik gereksinimleri devlet tarafından karşılanıyor olsa bile toplumun bütününden ayrı bir yerde konumlanmış olmalarından dolayı kendilerini dışlanmış olarak

hissetmeleri mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda örneklem grubundaki çocuklara kendilerini toplumdaki dışlanmış hissedip hissetmedikleri ile ilgili bir soru yöneltilmiştir.

Tablo 6: Yurttaki kaldığım için okuldaki arkadaşlarım beni dışlamaktadır. (%)

n=90	Kız	Erkek	Toplam
Her zaman/bazen	31	16	24
Hiçbir zaman/nadiren	69	84	76
Toplam	100	100	100

Yurttaki kaldığım için okuldaki arkadaşlarım beni dışlamaktadır ifadesine kız çocukları % 69 oranında katılmamaktadır. Erkek çocukların ise % 84'ü okul arkadaşları tarafından dışlanmadığını öne sürmektedir. Bunun en önemli sebebi ise, yurt binalarının şehrin yoksul kenar mahallelerinde konumlanmış olmasıdır. Örneklem grubunun gittiği okullar da bu semtlerde yer almaktadır. Dolayısıyla, okuldaki arkadaşları da kendileriyle benzer sosyal ve ekonomik koşullardan gelmektedir. Konu ile ilgili örneklem grubundaki bazı çocukların ifadeleri şu şekildedir.

“arkadaşlarımın durumu benden kötü, benim harçlığım var cebimde, onların babası vermiyor”,

“bize devlet elbise veriyor, harçlık veriyor bayramlarda ama arkadaşım bayramda elbise alamıyor, üstü başı benden kötü”

“yurt, rahat, yediğin önünde yemediğin arkada hesabı, bir şeye el sürmüyorsun, çamaşırlarını atıyorsun yıkıyorlar, bir sürü insan bunu da bulamıyor”

“diğer insanlardan bazı konularda şanslıyız, bazı konularda şanssız. Mesela, okul, ev, bark konusunda biz şanslıyız, ama aile konusunda şanssız.”

Örneklem grubuna “kendinizi sahipsiz ve yalnız hissediyor musunuz” sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 7: Kendimi sahipsiz ve yalnız hissediyorum. (%)

n=90	Kız	Erkek	Toplam
Her zaman/ bazen	57	24	38
Hiçbir zaman/ nadiren	43	76	62
Toplam	100	100	100

Kendinizi yalnız hissediyor musunuz sorusuna kız çocuklarının yarısından fazlası “evet” cevabı vererek kendilerini yalnız hissettiklerini, erkek çocukların dörtte üçü ise kendilerini yalnız hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre kendilerini yalnız hissetmemelerinin birçok nedeni vardır. Erkek çocukların kaldıkları yurdun kuralları kız çocuklarının kaldığı yurttaki kurallara göre daha esnektir. Yurt çalışanları erkek öğrencilere daha yakın ve samimi davranmaktadır. Erkek çocuklar, yurttaki arkadaşları ile yurt içinde ya da dışında çeşitli sosyal ortamları oluşturabilmektedir. Aynı zamanda kimi çocukların kardeşlerinin de aynı yurtda bulunuyor olması erkek çocukların kendilerini yalnız hissetmemelerini sağlamaktadır. Ayrıca erkek çocuklarının yurt haricinde sosyal ortamlar ve bu ortamlardan edindikleri arkadaşları da vardır. Ancak; aynı durum kız çocukları için geçerli değildir. Kız çocukları için yurt kuralları daha katı işlemektedir bu nedenle arkadaşlıkları yurt ve okul arkadaşlıkları ile sınırlıdır.

Örnekleme grubuna etrafınızdaki insanlar, hakkınızda önyargılı düşünüyor mu sorusu yöneltmiştir. Bu soruya cevap olarak kız çocuklarının dörtte üçü, erkek çocuklarının ise neredeyse yarısı etraflarındaki insanların onlar hakkında önyargılı davrandığını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Örnekleme grubundan bu durumu örneklendirmeleri istendiğinde ise, kimsesiz çocuklardan bazıları şu ifadeleri kullanmıştır:

“Okuldaki arkadaşlarım benim yiyeceğimden almıyorlar. Okuldakiler *yurtluyum* diye, onları döveceğimden korkuyorlar. Yurttaki çocukları toplarsın gelirsın diyorlar. Okulda para toplanacak mesela, benden almıyorlar. Niye almıyorlar, benim de param var”,

Bir diğeri ise,

“Konuşmuyorlar, muhabbet etmiyorlar. Ne annem var ne babam. Yani içlerinden, arkamdan konuştuklarımı duyuyorum içinden değil de dışından konuş diyor. O da yaramazsın, iyi çocuk değilsin diyor şeytanisin, beni rezil ediyosun okulda diyorlar. Bir daha sınıfıma gelme diyor” ifadelerini kullanmıştır.

Somut olarak yaşanan bu olayların yanı sıra, çocukların hiçbir olay yaşanmadan dışlandığını hissettiği durumlar da olmaktadır. Bu duruma örnek olarak bir erkek çocuğu “Tipimden anlıyorlar, yurttan kaldığımı, nasıl anlıyorlar bilmiyorum.” derken bir diğeri “ya, mesela bir arkadaşımın evine gittiğimde, annesi sanki ayaklarımın pis kokmasından şüpheleniyor. Tahmin ediyorum öyle diyordur.” demektedir. Tüm bunlara karşın, kimsesiz çocuklar çevreleriyle sosyal ilişkilerini geliştirme çabasında olsalar bile “yurt çocuğu” diye etiketlenmiş olmaları onları zaman zaman toplumun dışına itmektir.

Anne veya babalarını kurumda bulunmasından sorumlu tutan çocuklara neden yurda bırakıldıkları sorulduğunda, bırakılma nedenlerinin açlık sınırında yoksulluk, aile içi şiddet, aile içi cinsel istismar ve yüksek derecede çocuk ihmali gibi sosyal devletin önleyici ve koruyucu politikalarla engelleyebileceği nedenler olduğu ortaya çıkmıştır.

Yoksulluk sebebiyle yurda bırakılan kız çocuklarından bir tanesi yurda bırakılma sürecini şu şekilde aktarmıştır: “Eskişehir’den burada çalışan bir görevli vardı, aynı mahallede oturuyorduk. Babama söyledi, çok iyi bakarlar dedi, kendin bakamıyorsun dedi. Yiyecek ekmeğimiz yoktu.”

Bir diğeri, “annem ve babam şu an beraberler. Babam bize bakamadı, babam hapisteydi 8 yaşındayken beri adam psikopat. Bir adamın kulağını kesti, adam yaralama. 45 gün kaldı hapisanede. Şimdi evde. Anneme de bazen kızdığında döver. Yurda verilmeyi ben istemeyecektim, Bir akrabamız verdi.” diyerek aile içi şiddetin yurda bırakılmasında önemli bir etken olduğunu ifade etmiştir.

Görüldüğü üzere; çocukların ifade ettikleri ve kendilerinin yurda bırakılma nedenlerini teşkil eden durumlar, sosyal devletin birbirinden farklı yönlerine vurgu yapmaktadır.

Görüşme yapılan çocuklara öğretmenleri ve yurt çalışanları tarafından dışlanıp dışlanmadığını sorduğumuzda ise hem kız hem de erkek çocukları yüksek oranlarla dışlanmadıklarını ifade etmişlerdir. Devlet olarak kabul ettikleri yurt çalışanlarının yanı sıra, çocukların gözünde devleti temsil eden kimseler okuldaki müdürleri ve öğretmenleridir. Yurttan kalan çocukların içinde buldukları durumu yakından takip eden okul müdürleri ve öğretmenleri yurtlara zaman zaman ziyaretler yapmakta ve öğrencilerinin durumundan, yurda gelme nedenlerinden yüksek oranlarla haberdar olmaktadır. Yetiştirme yurtlarında görev yapan yönetici ve memurlarla yapılan görüşmelerde de belirttikleri gibi, devlet bu çocukların sosyal, ekonomik, fiziksel ve duygusal gelişimlerini destekleme yönünde çaba göstermektedir. Aynı zamanda içerisinde buldukları gelişim dönemi ve yaşadıkları ağır duygusal, fiziksel

travmaları da göz önünde tutarak oluşabilecek herhangi bir olumsuz davranışın önüne geçmeye çalışmaktadır.

Sonuç

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre yetiştirme yurtlarında kalan çocukların aileleri enformel istihdam koşullarında çalışan, düzenli geliri olmayan alt-gelir düzeyine sahip kimselerden oluşmaktadır. Bu çocukların aile ve devlete ilişkin düşünceleri olumsuzdur. Aileyi sıcak ve huzur dolu bir ortam diye tanımlamaktadırlar. Devleti ise güç sahibi, kendilerini kollayan bir otorite figürü olarak kabul etmektedirler. Devletin sağladığı beslenme, barınma ve eğitim olanakları sayesinde kendilerini sosyal alandan dışlanmış hissetmemektedirler.

Yetiştirme yurtlarında bulunan çocukların zihinlerindeki aile imgesi olumlu olmakla beraber, kendi aile yaşamlarına ilişkin düşünceleri olumsuzdur. Örneklem grubundaki çocuklar içinde buldukları durumdan ebeveynlerini sorumlu tutmaktadırlar. Onlara göre terk edilmişliğin, yurtlara bırakılmışlığın ve yardıma ve bakıma muhtaç olmanın esas sorumlusu ebeveynleridir. Ailelerinin yerini alan, onlar için yaşamsal önem taşıyan yiyecek, giyecek, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılama, gözetip kollamanın yanı sıra, eğitim ve sağlık gereksinimlerini karşılayan, herhangi bir problem yaşadıklarında gidip problemlerini aktarabilecekleri tek kurum devlete ait olan yetiştirme yurdudur. Dolayısıyla, kendilerine en yakın hissettikleri kurum olarak yurdu göstermişlerdir. Yetiştirme yurdunda kalan bu çocukların, devlet imgeleri de çoğunlukla güçlü, adaletli, her türlü gereksinimlerini karşılayan bir otoriteye işaret etmektedir. Bu nedenle yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar için yurt devlettir, devlet de yurttur.

Araştırmadan elde edilen bir diğer önemli sonuç ise görüşme yapılan çocukların, kendilerini sosyal alandan dışlanmış kabul etmemeleridir. Örneklem grubu, kendilerini okuldaki akranlarıyla veya etraflarındaki insanlarla karşılaştırdıklarını ve kendilerinin daha iyi durumda olduklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Son dönemde dünyada ve Türkiye’de uygulamaya konulan serbest piyasa odaklı liberal politikalar, devletin küçülmesine, kamusal harcamaların kısıtlanmasına ve toplumun büyük bir kesiminin sosyal güvencesiz olarak istihdam edilmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda alt gelir grupları sosyal güvenceden ve kamusal hizmetlerden önemli ölçüde yoksun bırakılmıştır. Bu yoksunluk toplumun geniş bir kesiminin sosyal, ekonomik ve politik alanlardan dışlanmasına neden olmuştur. Bu dışlanma özellikle yoksul ailelerin parçalanmasına neden olmuştur. Bu parçalanma en çok yoksul aile çocuklarını

olumsuz yönde etkilemektedir. İşte bu noktada sosyal hizmet alanlarına yönelik kamusal harcamaların önemi ortaya çıkmaktadır. Ancak her ne kadar, sosyal devletin varlığı yardıma ve korumaya muhtaç çocuklar açısından yaşamsal bir öneme sahip olsa da temel sorun toplumdaki derin eşitsizliğin sürmekte olmasıdır. Çünkü toplumda var olan derin eşitsizlik tüm bu süreçleri yeniden üretmektedir. Dolayısıyla sosyal devlet olgusu yalnızca yardıma ve korumaya muhtaç olan insanların sorunlarının çözülmesinde değil fakat aynı zamanda bu eşitsizliklerin azaltılması açısından da önemlidir. Çünkü devlet ne kadar sosyal olursa olsun “aile kurumunun” yerini alamamaktadır. Kısaca toparlayacak olursak, devletin yurtdışı kalan çocuklar için kısa vadede yetiştirme yurtlarına yeterli bir kaynak ayırarak yurt binalarının altyapılarını geliştirmeli ve çocukların ekonomik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını daha nitelikli bir şekilde karşılamalıdır. Bununla beraber, devletin uzun vadede çocukların yurda bırakılmasını gerektirmeyecek şekilde gelir dağılımı ve bölüşümüne yönelik sosyal ve ekonomik politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- AKILLIOĞLU, T. (2004), *Avrupa Sosyal Şartı Üzerine Bazı Gözlemler*, www.idare.gen.tr/akillioğlu-sosyalsart.htm (09.01.2008).
- ADAMAN, Fikret/KEYDER, Çağlar (2006), “Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma,” ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_tr.pdf.
- AGLIETTA, M. (1979), *A Theory of Capitalist Regulation* (London: Verso Books)
- BUĞRA, Ayşe/ KEYDER, Çağlar (2003), “New poverty and the changing welfare regime in Turkey,” United Nations Development Programme için hazırlanan Rapor (Ankara: UNDP), ec.europa.eu/employment_social/social_inclusion/docs/2006/study_turkey_en.pdf (14.07.2009).
- BORATAV, Korkut (1982), “Sunuş,” ERDOST, Cevdet (ed.), *IMF, İstikrar Politikaları ve Türkiye* (Ankara: Savaş Yayınları): 1- 18.
- CILGA, İ. (1994), *Gençlik ve Yaşam Niteliği* (Ankara: T.C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü).
- DANSUK, E. (1997), “Türkiye’de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo Ekonomik Yapılarla İlişkisi,” www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3091/yoksullu.pdf (12.02.2008).
- ERDOĞAN, G. (2008), “Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı,” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 78: 123-165.
- ERDOĞDU, S. (2004), “Sosyal Politikada Avrupalı Bir Kavram: Sosyal Dışlanma,” *Çalışma Ortamı Dergisi*, 75.
- ERKAN, G. (1995), *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma* (Ankara).
- FOUCAULT, M. (2006), *Hapishanenin Doğuşu* (Ankara: İmge Yayınevi, 3.Baskı) (Çev.: M. A. Kılıçbay).
- GÖKBAYRAK, Ş. (2001), “Sosyal Devletin Gelişimi Üzerine Güncel Tartışmalar: Ele Verir Talkını, Kendi Yutar Salkımı,” *Çalışma Ortamı Dergisi*, 59.
- İŞİK, Oğuz/PINARCIOĞLU, M. Melih (2003), *Nöbetleşe Yoksulluk, Sultanbeyli Örneği* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı).

- KAĐITÇIBAŐI, Ç. (1996) *Family and Human Development Across Cultures: A View from the Otherside* (Mahwah, N. J: L. Erlbaum Associates, 1. Baskı).
- KORAY, M. (2006), “KüreselleŐme Karşısında Avrupa Refah Devleti ve Öne Çıkan Tartışmalar,” <http://www.kuyereel.com/modules/AMS/article.php?storyid=172> (12. 01. 2008).
- KOYUNCU, Murat/ ŐENSES, Fikret (2003), “Kısa Dönem Krizlerin Sosyo- Ekonomik Etkileri: Türkiye, Endonezya ve Arjantin Deneyimleri,” www.calismatoplum.org/sayi3/makale1.pdf (14.07.09).
- LIPIETZ, A. (1987), *Mirages and Miracles: The Crises of Global Fordism* (London: Verso Books).
- SENNETT, R. (1992), *Otorite* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1992) (Çev.: K. Durand).
- SÖNMEZ, M. (2002), *100 Göstergede Kriz ve YoksullaŐma* (İstanbul: İletifim Yayınları, 1. Baskı).
- SÖNMEZ, M. (2009), “Kaynak Dengeli Dağıtılmalı,” <http://www.planlama.org/new/kose-yazilari/kaynak-dengeli-dagitilmali-mustafa-sonmez.html> (23.07.2009).
- ŐENSES, F. (2003), *KüreselleŐmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk, Kavramlar, Nedenler, Politikalar ve Temel Eğilimler* (İstanbul: İletifim Yayınları, 5. Baskı).
- ŐENSES, Fikret/ÖNDER, Harun (2005), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi,” ÜLMAN, Burak/AKÇA, İsmet (der.), *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar* (Prof. Dr. Kemal SaybaŐılı’ya Armağan) (İstanbul: Bağlam): 199-221.
- TÜİK (2008), *İstatistik Göstergeler 1923-2007* (Ankara).
- YELDAN, E. (2002), *KüreselleŐme Sürecinde Türkiye Ekonomisi* (İstanbul: İletifim Yayınları, 1. Baskı).
- YELDAN, E. (2004), “Türkiye Ekonomisi’nde Dış Borç Sorunu ve Kalkınma Stratejileri Açısından Analizi,” http://www.bilkent.edu.tr/~yeldane/Seluloz-Is2004_DisBorc_Yeldan.pdf (07.01.2008).
- YÖRÜKOĞLU, A. (2007), *Değiflen Toplumda Aile ve Çocuk* (İstanbul: Özgür Yayın, 7. Baskı).

